

tak sindikat, ki je ravno tako važen kot prva dva, ako še ne bolj. To je sindikat duševnih (umnih) delavcev.

Umni delavci so državni okostje, ki vzdržujejo cel državni sistem in celo njeno uredbo: Oni so pljuča, skozi katere diha država in ljudstvo, oni so sredstvo, po katerem občujeta država in masa. Ne moremo si niti predstavljati države brez takih delavcev. Duševni delavci so oni, ki delajo že po značaju svoje službe brez egoizma le za obči interes vseh in so glavni propagatorji socialne pravice.

Duševni delavci hočejo biti po svojem položaju pravični, vsled tega so tudi proti vsakomur, ki hoče teptati slobodo. Umni delavci so torej proti kapitalizmu, pa tudi proti sindikatu ročnih delavcev. Na Angleškem so se zato združili že vsi stanovi umnih delavcev ter so ustvarili svoj sindikat, ki velja za jeziček in ravnovesje med ekstremi.

Ta pojav in moment na Angleškem je tudi za nas zelo važen. Mi učitelji smo še pred vsem duševni delavci, ker iz brazijemo in vodimo narod. Mi smo, ki neposredno dajemo narodu prave misli razvoja in ideje.

Umni delavci, neorganizirani v skupen sindikat, smo bili vedno izkoriščeni bodisi od države ali kapitalizma, ali pa tudi od delavskih sindikatov. Prepričimo to eksploatacijo, združimo se v sindikat umnih delavcev, da preprečimo gorje domovini: izkoriščanje mas in nas Francozi so nazivali tak sindikat **kapital uma**.

Le po kapitalu uma moremo doseči tisto socialno stališče in uvaževanje, ki nam pripada. Zagledali nas bodo in upoštevali, a mi bomo našli svojo pravico.

A. M.:

Društvo meščanskošolskega učiteljstva — znak našega provincializma.

Dne 20. t. m. sem se udeležil sestanka meščanskošolskega učiteljstva v Ljubljani, ki mi je pokazal sledeče:

1. Ideja posebnega društva meščanskošolskega učiteljstva ni aktualna;
2. društvo meščanskošolskega učiteljstva utegne celotni učiteljski organizaciji več škodovati, nego koristiti;
3. svoje zahteve lažje udeležimo v dosedanjih organizacijah, kakor sami zase, če se organizacije ne zavzamejo za nas do ustanovitve UJU.

K prvi točki: Se-li meščanska šola ali višja osnovna, strokovno osnovna ali kakor jo že imenujemo, **res tako ločijo od ostalega šolstva**, da ne more njeno učiteljstvo v okvirju dosedanjih organizacij doseči svojih pravic? Dvomim. Saj nam še njeno ime dela preglavic, saj je to čisto nov organizem, ker tega vendar ne bomo trdili, da ustvarjamo zdaj le kopijo bivših avstrijskih zavodov. To je dete, ki ga bomo šele vzgojili in naj se to razvije kakor hoče — **ostane vedno le osnovna ljudska šola in to njena višja stopnja. Zato je pa naše mesto le v skupni organizaciji z ostalim ljudskošolskim učiteljstvom**. Nikar pa ne ustvarjamo kast! Je pač v nas zli duh, da se prepričamo in občutimo je bil že razloček med deželanom in meščanom, med državnim in drugim učiteljstvom in le samozatajevanju idealistov se je posrečilo v dobi sužnosti zabrisati v javnosti te difference,

ki so jih ustvarjale politične razmere in nepojmovanje demokratizma. Nikar ne mislite, da hočem to vlačiti v javnost, da bi netil vnovič preprič. Konstatiram samo dejstva z željo, naj duh demokracije zbliža učiteljstvo raznih kategorij, ne pa da ga ločuje in razdvaja.

K drugi točki: Kam naj se nasloni posebno društvo meščanskošolskega učiteljstva, dokler ni UJU? Ideja je preuranjena. Zaveza v likvidaciji, UJU še v megleni bodočnosti — Slomškova zveza še tu — med obema taboroma obžalovanja vredna napetost in nasprotstvo ob spominih na preteklost. Kaj naj počne še posebno društvo meščanskošolskega učiteljstva?

K tretji točki: Ideal naš bi moral biti organizacija vseh intelektualcev, saj celotnega učiteljstva vseh šol brez ozira na naslove, ki še tako imponirajo mnogim. V skupni organizaciji snujmo šele odseke po potrebi, toda za enkrat najprej **skupnost**, potem šele **diferenciacija**. Radi naših gmotnih zahtev za trud, ki smo ga imeli z usposabljanjem za naš sedanji stan, zaradi organizacije šolstva, ki se šele poraja, takoj novo društvo ustanavljati ni oportuno, ni drugega kot ustvarjanje in morebiti le večanje razdora, ki izzveneva že marsikje v neprijetne diskorde medsebojnega sumničanja.

Le nikar ne hitimo pred duhom časa kakor tudi ne capljamo za njim! Na sestanku nisem glasoval za društvo — nisem glasoval proti, ker sem le opazoval in razmišljal o predmetu. Toda te besede sem napisal, ker mi jih narekuje skrb za blagor celokupnosti, ker imam vtis, da je zraven prometnih težko **vzrok pičli udeležbi**, ki niti iz Ljubljane ni bila popolna, izpoznanje, da **spadamo k ostalemu ljudskošolskemu učiteljstvu**, s katerim smo preživeli dozdaj grdihi pa tudi lepih dni.

HREN:

Ključke.

Danes sem listal po knjigi našega stanu. Odprl se mi je črn list in na njem zablistel napis: »Ključke«.

Zardel sem sramu in se spomnil križeve poti, ki sem jo napravil pred petnajstimi leti po nasvetu pokojnega tovariša Slanca do nekega člana slav. okr. šol. sveta. Silno težko sem se odločil za tako pot jaz, mlad in neizkušen učitelj. Kar v glavo mi ni hotelo, da bi moledeval za bomo službico tem potom, ko sem vendar imel zavest, da sem se pošteno trudil izpolniti svojo dolžnost v šoli in da ni nobena milost, če dobim dotično službo, ampak samo stvar pravičnosti. Ponos mi je branil, a moral sem se ukloniti. Saj mi je svetoval starejši tovariš, ki je imel dovolj izkušenj ter je bil sam član dotičnega okr. šol. sveta. Torej.

Kako mi je bilo v duši in kaj sem čutil v čakalnici pred sprejemom, tega ne bom opisoval. Samo toliko povem, da vse to niso bile vice, ampak že pekel.

Končno sem bil sprejet. Majhen odvetnik me je premeril od nog do glave, predrl me z očmi ter osorno odvrnil na moje preprozično prošnjo, češ, da ga nič ne briga in prav ničesar ne obljubi. Saj boče videl kvalifikacijo.

Zaprle sem za seboj vrata in bi se bil najrajši pogreznil v zemljo. V duši se mi je porodil sklep in na tistem sem se zaklel sam pri sebi, da je bila to moja prva in zadnja pot take vrste. Obiskal nisem takrat nobenega drugih udov okr. šolske-

ga sveta in pozneje tudi ne. Storičenega sklepa sem se držal in se ga tudi hočem držati. Dotičnemu odvetniku na sem še danes hvaležen, da me je tako temeljito ozdravil za vedno.

To je moja resnična zgodba. In koliko je podobnih zgodb iz polpretekle dobe! Bile so razmere in sistem, da smo pritiskali ključke in krivili hrbte pred raznimi okrajnimi glavarji, drugimi udi okrajnih in deželnih šol. svetov. Naj spominim le na ime Kaltenegger, da drugih ne imenujem. In celo pred zastopnike krajskih šolskih svetov smo morali čisto stopati. V šoli med deco smo bili gospodje, zunaj pa ponižni in klanjači za sluge raznih mogotcev, ki so imeli več ali manj našo usodo in usodo naših družin v rokah. Ozirati se je bilo treba na politično mišljenje posameznikov in prikrivati že leta preje svoje prepričanje po njihovem, ako je kdo mislil na kako mesto. Sami so hoteli imeti lakaje in hlapce. Zahtevali pa so od nas, da vzgajamo — značaje.

Pa čemu se mudim pri teh žalostnih spominih! Saj dandanes je doba demokratizma. Svobodni smo v svobodni državi. Vzgačati hočemo svobodne in ponesne državljane — ne klečepalcev. Zato ne pritiskamo ključ in ne krivimo hrbtov pred nikomur. V šolskih korporacijah sedijo naši ljudje, ki upoštevajo naše razmere in hočejo biti pravični na vse strani. Služba je dovolj, da celo preveč. Čemu bi torej klečepalili. Čemu pritiskali ključke? Imamo nadzornike, svoje tovariše, ki poznajo trpljenje našega stanu iz lastne skušnje. Protektorjev ni in tudi ni protektorancev. Vrh vsega imamo še svoje stanovske organizacije, ki pazijo, da se ne goji posameznim članom krivica. Doba pritiskanja ključ in klečepalstva je minula za vselej!

Ali je pa res minula? — Sestre in bratje! Zdi se mi, da smo isto grdo spako prenesli iz stare, gnile države v novo. Kakor čujem, se ključke pri šol. zastopih in zastopnikih prav lepo svetijo kljub pomankanju čistilnih maž in raznih praškov prav tako, kakor prej. Hodniki in čakalnice so kljub novi dobi in novim razmeram polni ne samo ob dnevih, ki so določeni za osebne razgovore. Da, trdi se, da je nekaterim gospodom pri šol. oblastih celo všeč, da se to godi. Pravijo, da se potem protekcije doseže marsikaj. Mero dajne so neki celo protektorice, ki nimajo nikake pedagoške naobrazbe in nobenega stika s šolstvom. Saj, ako skuha možu, ki opravlja kako važnejše mesto v šol. upravi, kosilo, to vendar še ni nikak stik s šolo.

Torej tu je ostalo še precej pri starem. Razlika je menda samo ta, da so preje vršila taka pota precej težko, ker smo vedeli, da je bila doba birokratizma, in so sedeli na tistih stolčkih nam tuji gospodje po duhu in jeziku. Sedaj pa sedijo ondi naši gospodje in ker je doba demokratizma, napravimo tako pot lažje in nastopamo prostje. Sami sebe potolažimo, da ne prosimo, ampak zahtevamo. Dejstvo je pa končno isto, samo izraz je drugi.

Res je, da je bila doba prevrata in so se vršila menjavanja hitro in veliko. V mirni dobi gotovo ni bilo toliko menjav v desetih letih, kakor sedaj v enem letu. Verjamem rad, da je bila včasih taka pot neobhodno potrebna. To velja zlasti za preteklo leto, ko so prihajali bezunci. A gotovo je, da je bilo — ali bi vsaj moralo biti — pritiskanje ključ v '90 od 100 slučajev nepotrebno. Stalo je pa dotičnike mnogo truda in denarja zastopnikov

so tam v manjšini, akoravno se razprostirajo tam vinogradi, ki so po večini last Medijmurcev.

Prekmurje. To se razteza severno od Mure do reke Krke in bivše avstro-ogrske meje (vzhodne Štajerske). Tu je v okrožju mesta Lendave (Also Lendva) po madjarski statistiki 21.650 Slovencev in 145 Hrvatov, tako, da so Slovenci v večini občin pod potokom Lendavo v absolutni večini. V okrožju Murska Sobota (Muraszombat) je 41.400 Slovencev ter so v vseh občinah, izvzemši 9, Slovenci v absolutni večini. Madjarov je v tem okrožju 5235 in 1942 Nemcev. — Severno od Krke, v okrožju Szent Gothard je 9709 Slovencev in sicer v občinah Apatistvanfalva, Búdfalva, Felsőszőlőnk, Kerkafő, Kisdolány, Magasfok, Marokét, Nagydolány, Órfalu, Permise, Rabatfalva, Mitkaháza, Sal, Szakonyfalva, Szentmátyás, Ujbalazsfalva. Tu so Slovenci v tako absolutni večini, da Madjarov skoraj ni. Po madjarski službeni statistiki pa je v Prekmurju 72.895 Slovencev in Hrvatov. Razume se, da se moramo tudi tu ozirati na samovoljnost Madjarov pri sestavljanju statistike. Poznavalec Prekmurja je dognal, da stanuje v Prekmurju skupno okrog 85.000 Slovencev.

v raznih korporacijah pa mnogo dragocenejšega časa.

Sedaj se je pa kaos že dokaj uravnaval in upamo, da se bode izhajalo in doseglo prav isto brez takih poniževalnih in ponižujočih formalitet. Zadnji čas je, da gine za vselej iz našega stanu ta sramotna madež, ki se mu pravi: pritiskanje ključ, protektorji in protežiranci. Kvalifikacija bodi javna in pravični morajo biti tudi gospodje pri raznih zelenih mizah. Ako pa nečelo oblasti odpraviti te grde in sramotne razvade, odpravimo jo sami.

Iztrgajmo enkrat za vselej ta črn list iz knjige našega stanu!

Nov korak na prosvetnem polju pri Čehih.

Narodna zbornica v Pragi je sprejela zakon o gospodarskih ljudskih šolah, ki je stopil te dni v veljavo. Ta nova oblika šole naj izpolnjuje dvojno nalogo. Potem, ko je kmetijski sin ali dekle zadostilo splošni šolski dolžnosti, naj bi te šole poglobile njegovo splošno izobrazbo, ki jo je pridobil na navadni ljudski šoli. Na drugi strani naj gospodarske ljudske šole pripravljajo kmetisko mladino na poznejše praktično življenje s tem, da dopolnjujejo njih znanje z najvažnejšimi nauki iz praktičnega gospodarstva, da okrepijo željo po višji gospodarski izobrazbi in pripravljajo za obisk nižjih kmetijskih šol.

Pouk je dvoleten, traja celo šolsko leto in je po zimi bolj teoretičen, po leti pa praktičen, na polju, v gozdu, pri sadju itd. Kjer se bo pokazala potreba, se bo razširila šola za en letnik, v katerem se bo gojila predvsem ona stroka, ki prevladuje v dotičnem kraju. Učni predmeti so: učni jezik (češčina), računstvo, osnovni nauki iz prirodoslovstva in narodnega gospodarstva, v kolikor se tičejo kmetijskih pridelkov, državnozanstvo, zadrugištvo in zavarovanje, nauk o zdravju in telesni vzgoji. Dekleta se bodo v šoli učila gospodinjstva in vzgojeslovja. Pouk naj dopolnjuje knjižnica, čitalnica, razgovori, izleti in predvsem praktične vaje. — Gospodarska ljudska šola se ustanovi tam, kjer si tega želi občina ali močne krajeve kmetijske organizacije. O tem odločuje kmetijsko ministrstvo, ki obenem imenuje učitelje. Poučevati morejo učitelji ljudskih in meščanskih šol; gospodarske predmete morejo pa poučevati samo učitelji s strokovno kmetijsko izobrazbo. Pouk je za učence brezplačen. Šolo obiskovati je pa dolžna v okrožju dotične šole vsa mladina nad 14. letom, če ne obiskuje kake druge gospodarske ali srednje šole, ali če se ne posveti kakemu drugemu — ne kmetickemu — poklicu. Stroške za vzdrževanje šole, plače in nagrade učnemu osebju nosijo krajevni činitelji (občine itd.). V revnejših krajih bo po možnosti prispevalo k stroškom kmetijsko ministrstvo. Za praktične vaje poleti mora imeti šola kos zemljišča in potreben inventar. Šola stoji pod upravo in nadzorstvom krajevnega šolskega odbora, ki sestoji iz zastopnikov vlade, šolske občine, ravnatelja, učiteljstva in onih činiteljev (društev, zadrug itd.), ki se zavežejo, da plačajo letno vsaj 100 K za šolo.

Slovenske ljudske šole v Gorici.

Kakor doznajemo, je na znani ukaz ministrskega predsednika Nittija z dne 4. februarja sklenil mestni šolski svet gorški, da naj se otvorita prvi in drugi razred slovenskih paralel na eni italijanski ljudski šoli, počenši s tretjim razredom pa naj slovenski otroci vstopijo v dotični razred italijanske ljudske šole. Baje je temu sklepu pritril tudi generalni civilni komisar v Trstu. Pa tudi z otvoritvijo prvega in drugega razreda danes, ko je preteklo že en mesec dni od telegrafičnega ukaza ministrskega predsednika, še vedno ni nič. Tako reševanje našega perečega ljudskošolskega vprašanja mora vzbujati pri vsakem pošteno mislečem človeku brez razlike narodnosti ogorčenje. Gotovo pa morajo proti takemu zavlačevanju in potlačevanju energično protestirati globoko užaljeni slovenski starši, katerih otrokom se od premirja sem, že sedemnajsti mesec, odreka v gorškem mestu najelementarnejši šolski pouk. Po načrtu mestnega šolskega sveta bi bila slovenska mladina v gorškem mestu žrtve odkritega nasilnega raznarodovanja, toliko bolj, ker naj bi bil pouk slovenskega jezika od tretjega razreda naprej omejen le na par tedenskih ur, a še to le neobvezno. Proti temu sklepu mestnega šolskega sveta je bil v imenu slovenskih staršev odposlan na ministrskega predsednika kakor tudi na generalnega civilnega komisarja v Trstu br-

meje do iztoka Mure v Dravo. Površina meri 783 kvadratnih kilometrov. Upravno je razdeljeno Medijmurje v dvoje okrožij (kotar) in sicer Čakovec in Prelog. — Čakovski kotar ima 123 krajev (71 davčnih občin) in ima po zadnjem ovrskem ljudskem štetju skupno 46.471 prebivalcev; od teh je 41.182 Hrvatov. Kotar Prelog ima 35 krajev (32 davčnih občin) z 43.916 prebivalci, od katerih je 41.647 Hrvatov. V obeh okrožjih je izmed skupnih 90.387 duš 7712 Madžarov, 355 Rumunccev. Pod Medijmurje šteje se tudi občina Legrad ob iztoku Mure v Dravo, ki šteje 2896 prebivalcev, od katerih je 1903 Hrvatov. Celokupno Medijmurje ima torej po madjarski službeni statistiki 93.283 prebivalcev brez vojaštva, ki je bilo ob času štetja tam nastanjeno. — Po cerkveni statistiki je v Medijmurju 22 župnij z 99.762 prebivalci, od katerih je 98.130 katolikov, ostali so židi in nekaj protestantov. Omeniti moramo, da je statistika glede jezikovnega vprašanja popolnoma madjarsko-samovoljna, ker je pri popisu vršilo vpisovanje materinskega jezika na vprašanje, kateri jezik dotičnik najraje govori. Tako se je popisalo veliko številno prebivalcev za Madžare, akoravno so ponajveč razumeli komaj par madjarskih besed; večina šoloobiskujočih otrok

je bila vpisana madjarsko. — Po neslužbeni statistiki pa je bilo v Medijmurju 96.827 Hrvatov, Slovencev in Srbov ter 2936 Madžarov in Nemcev, po večini uradnikov, učiteljev, poštinih in željezniških uslužbenecv. Prištetu so tudi vsi židi, katerih je bilo okrog 1400. Samovoljnost madjarskih popisovalcev je razvidna iz primera: za Prelog izkazuje 713 Madžarov, v resnici jih je pa bilo le 179; v Turčiču so izkazali 42 Madžarov, bilo jih je pa le 17, v Dolnji Dubravi so jih našli 318, v resnici pa jih je bilo le 96, v Macincih 33, resnično je 13 in tako po mnogih drugih krajih. Čeravno so tako samovoljno „fabricirali“ Madžare, vendar isti v nobeni občini niso imeli relativne večine; v celem Medijmurju ni nobenega madjarskega kmečkega posestnika. V ozki zvezi z Medijmurci živijo tudi prebivalci na severozatoku Mure med cesto Letina (Letenye) — Kaniža (Nagy Kanizsa) — in predorom, ki deli cesto in vodi v Dravo. V letinskem okrožju se nahajajo sela Murarátka, Petrivente, Semjénháza, Totszentmárton in Totszerdahely s skupno 4004 Hrvati. V okrožju Kaniže so sela: Bajcsa, Fitjeház, Murakeresztur in Szepetnik s skupno 2559 Hrvati. Hrvati in Slovenci žive tudi severozapadno od Letine v večih krajih, vendar